

YHDESSÄ KIUSAAMISTA VASTAAN

Leppävirran kunnan
kiusaamiseen puuttumisen
toimintamalli lasten ja nuorten
harrastustoiminnoissa

Leppävirta

Sisällys

1. Mitä tarkoitamme, kun puhumme kiusaamisesta?.....	2
2. Harrastustoiminnan kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallanvastainen toimintamalli	4
3. Miten kiusaamistapausta voidaan käsitellä vastuunkantamisen näkökulmasta?	6
4. Miten tietoon tullutta kiusaamistapausta voidaan lähteä selvittämään?	6
5. Mallilomake kiusaamistapauksen kirjaamiseen	8
6. Lisätietoa.....	9

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

Leppävirran kunnan kiusaamiseen puuttumisen toimintamalli lasten ja nuorten harrastustoiminnoissa

Leppävirran kunnan perusopetuksessa on käytössä väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toimintamalli, joka antaa yhdenmukaiset ohjeet lasten ja nuorten parissa toimiville, miten puututaan näihin yllä mainittuihin asioihin systemaattisesti sekä ennaltaehkäistään niitä.

Tämän pohjalta on syntynyt hyvin samansisältöinen toimintamalli lasten ja nuorten harrastustoimintaan. Lasten ja nuorten harrastustoimintaa Leppävirran kunnassa järjestävät yhdistykset, seurat ja järjestöt sitoutuvat noudattamaan tätä heille tehtyä väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastaista toimintamallia. Kiusaamisen vastaiseen toimintamalliin sitoutuminen ja sen noudattaminen on edellytys Leppävirran kunnan hyvinvointilautakunnan jakamien avustusten saamiseen.

Seura / järjestö vastaa siitä, että harrastusryhmän ohjaajien kanssa käydään toimintamalli läpi jokaisen toimintakauden alussa. Toimintamallista kerrotaan lapsille / nuorille ja siitä tiedotetaan huoltajia. Näin toimintamalli voi toimia jo kiusaamista ennalta ehkäisevästi.

Tilanteiden selvittämisessä on tärkeää nopea ja välitön reagointi, avoin yhteistyö kodin ja harrastustoiminnan välillä, turvallisuuden tunteen luominen sekä seurannasta sopiminen ja jälkituen tarjoaminen.

1. Mitä tarkoitamme, kun puhumme kiusaamisesta?

Kiusaaminen on hyvin moniselitteinen ja -käsitteinen ilmiö. Haluamme tässä avata tämän toimintamallin teemaan liittyviä käsitteitä. Kiusaamisesta puhuttaessa yhteinen kieli luo ymmärrystä sekä vähentää väärintulkintoja. Kiusaamisen ominaispiirteitä ovat toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö.

Kiusaaminen on vahvasti ryhmäilmiö. Se tarkoittaa, että kiusaaminen vaikuttaa koko harrastusryhmään jollain tavalla. Lapset ja nuoret ovat yleensä tietoisia siitä, keitä kiusataan ja ketkä kiusaavat. Ryhmän jokaisella jäsenellä voidaan katsoa olevan oma roolinsa kiusaamistilanteissa. Kiusaajan ja kiusatun roolien lisäksi ryhmästä löytyy tyypillisesti kiusaajan apuri, kiusatun puolustaja, hiljaisia hyväksyjiä ja passiivisia sivustaseuraajia. Toisaalta on myös hyvä tiedostaa, että on tapauksia, jotka tapahtuvat muilta ryhmän jäseniltä piilossa.

Seuraavat määritelmät kuvaavat kiusaamisen eri muotoja.

Yksittäinen riitatilanne on arjessa tapahtuva yksittäinen erimielisyys, joka sovitaan paikan päällä sen aikuisen toimesta, joka sattuu olemaan paikalla tai saa tiedon tapahtuneesta. Ei ole toistuvaa eikä aiheuta jatkotoimenpiteitä.

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

Kiusaaminen on toistuvaa ja tahallista samaan ihmiseen kohdistuvaa henkistä, fyysistä, ja sosiaalista vahingoittamista.

Väkivalta voi olla henkistä, fyysistä tai seksuaalista. Väkivalta on tahallista vallan, kontrollin tai fyysisen voiman käyttöä ja sillä uhkaamista.

- **fyysinen väkivalta:** esim. töniminen, lyöminen, potkiminen, maahan kaataminen, esineellä heittäminen, vaatteista repiminen, tilaan lukitseminen, kulun estäminen, vamman tuottamus
 - **rikosoikeudellinen näkökulma:** pahoinpitely (RL21:5), laiton uhkaus (RL25:7), vapaudenriisto (RL25:1)
- **henkinen väkivalta:** esim. ilkeä kommentointi, loukkaava puhe, nimittely, pilkkaaminen, uhkailu, kontrollointi, painostaminen, pakottaminen, rasistiset puheet, vihapuhe, tavaroiden piilottelu
 - **rikosoikeudellinen näkökulma:** kunnianloukkaus (RL 24.9), laiton uhkaus (RL 25.7.), kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11.10), vahingonteko (RL35.1)
- **seksuaalinen väkivalta:** esim. härskit puheet, vihjailevat eleet, ei-toivottu koskettelu, pakottaminen seksuaaliseen tekoon tai materiaalin katseluun
 - **rikosoikeudellinen näkökulma:** seksuaalinen ahdistelu (RL20.5a), seksuaalinen kajoaminen (RL20.6), raiskaus (RL20.1.), lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL20.6a)

Häirintä on käyttäytymistä, jolla sanoin tai teoin loukataan, uhataan, nöyrytetään tai halvennetaan henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa tarkoituksellisesti. Häirintä on luonteeltaan mm. vihamielistä, ahdistavaa ja/tai seksuaalissävytteistä.

Syrjinnällä tarkoitetaan yksilön tai ryhmän torjumista, huonompaa kohtelua tai asettamista muita huonompaan asemaan. Esimerkiksi ryhmästä eristäminen, huomiotta jättäminen, selän takana puhuminen, halveksunta.

- **rikosoikeudellinen näkökulma:** vainoaminen (RL25.7a), syrjintä (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014)

Verkossa tapahtuva kiusaaminen voi olla myös esimerkiksi kuvien / videoiden levittäminen ilman lupaa, valeprofiilit, yksityisten tietojen jakaminen. Verkossa tapahtuvaa kiusaamista on vaikea paeta. Kiusaamiseen käytetyn materiaalin, kuvien ja viestien, poistaminen sivustoilta ja sovelluksista on usein vaikeaa ja jossain tapauksissa jopa mahdotonta. Ne ovat julkisesti muiden nähtävillä ja on mahdollista, että kiusaamisessa käytetty materiaali leviää laajasti. Myös kaikkia muita edellä mainittuja kiusaamisen muotoja voi tapahtua sosiaalisessa mediassa sekä verkossa.

- **rikosoikeudellinen näkökulma:** yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen (RL24.8), viestintärauhan rikkominen (RL24.1a), identiteettivarkaus (RL38.9a) laiton uhkaus (RL25.7)

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

Kiusaaminen voi olla taloudellista etua tavoittelevaa esimerkiksi rahan kiristämistä, omaisuuden viemistä tai rikkomista, pakottamista lainaamiseen tai ostoksiin.

- **rikosoikeudellinen näkökulma:** varkaus (RL28.1), ryöstö (RL31.1), kiristys (RL31.3), vahingonteko (RL35.1)

Kaikki yllä mainitut teot voivat olla rikoksia. Teko voi olla rikos, jos se täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkit. Tällöin tekijä voi joutua rikos- ja vahingonkorvausvastuuseen teostaan. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa Suomessa 15-vuotiaana. Yli 15-vuotias voidaan asettaa syytteeseen ja tuomita rikoksesta. Alle 15-vuotias on kuitenkin korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta.

2. Harrastustoiminnan kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallanvastainen toimintamalli

Tässä toimintamallissa käytämme kattoterminä sanaa kiusaaminen, joka sisältää kaikki edellä kuvatut kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan muodot.

Leppävirran kunnan lasten ja nuorten harrastustoimintaan tehty väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toimintamallissa on kaksiosainen:

1. Kiusaaminen tulee harrastustoiminnan ohjaajan tietoon
2. Kiusaaminen jatkuu tai kyseessä on vakava tai väkivaltainen kiusaamistapaus

Mikäli seuralla, järjestöllä tai yhdistyksellä on käytössä toimiva kiusaamiseen puuttumisen malli, niin sen käyttöä voi jatkaa tämän mallin rinnalla. Tärkeintä on, että yksittäisiin riitatilanteisiin tai erimielisyyksiin puututaan välittömästi kaikkia osapuolia kuunnellen, etteivät tilanteet johda varsinaiseen kiusaamiseen. Turvallinen harrastusryhmä on toimijalle hyvä käyntikortti.

Tehdään yhdessä vapaa-ajasta turvallista kaikille lapsille ja nuorille.

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

Kiusaamiseen puuttumisen toimintamallin 1. vaihe

Kiusaaminen tulee harrastustoiminnan ohjaajan tietoon

1. Lapsi tai nuori kertoo kokemastaan tai näkemästään kiusaamisesta harrastustoiminnassa tai muussa ympäristössä tai harrastustoiminnan ohjaaja havaitsee kiusaamistilanteen.
2. Havainnon tehnyt tai saanut harrastustoiminnan ohjaaja puuttuu kiusaamiseen välittömästi.
3. Kiusaamistapauksessa mukana olleita osallisia kuullaan erikseen ja yhdessä tapauksen kokonaiskuvan saamiseksi. Asia sovitaan yhdessä osallisten kesken ja tehdään suunnitelma kiusaamisen loppumiseksi.
4. Harrastustoiminnan ohjaaja on yhteydessä kaikkien osapuolten koteihin ja kertoo yhdessä tehdystä suunnitelmasta kiusaamisen loppumiseksi. Mikäli kotona ei suhtauduta asiaan rakentavasti tai yhteydenotosta seuraa huoli, voi ohjaaja konsultoida lapsiperheiden sosiaalityötä.
5. Kiusatun ja kiusaajan hyvinvoinnin seuranta suunnitelmallisesti.

Kiusaamiseen puuttumisen toimintamallin 2. vaihe

Kiusaaminen jatkuu ensimmäisen selvittelyn jälkeen tai kyseessä on vakava tai väkivaltainen kiusaamistapaus

1. Havainnon tehnyt tai tiedon saanut harrastustoiminnan ohjaaja puuttuu kiusaamiseen välittömästi.
2. Kiusaamistapauksessa mukana olleita osallisia kuullaan erikseen ja yhdessä tapauksen kokonaiskuvan saamiseksi.
3. Tapahtuma kirjataan seuran / järjestön päätöksen mukaan.
4. Harrastustoiminnan ohjaaja on yhteydessä kaikkien osapuolten koteihin.
5. Harrastustoiminnan ohjaaja tai harrastustoiminnan vastuhenkilö on yhteydessä lapsiperheiden sosiaalityöhön tai poliisiin mahdollisten lastensuojeluilmoituksen ja rikosilmoituksen tekemiseksi.
6. Kiusaajan / väkivallantekijän mahdollinen erottaminen harrastustoiminnasta määrääjäksi.
7. Kiusatun ja kiusaajan hyvinvoinnin seuranta suunnitelmallisesti.

Harrastusryhmän ohjaajan ollessa alaikäinen on hän välittömästi yhteydessä oman seuran tai järjestön vastuuaikuiseen. Vastuuaikuinen vastaa kiusaamistapaus selvittämisestä kuultuaan ohjaajaa sekä osallisia. Alaikäisen harrastustoiminnan ohjaajalle annetaan tarvittavaa tukea sekä varmistetaan hänen hyvinvointinsa.

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

3. Miten kiusaamistapausta voidaan käsitellä vastuunkantamisen näkökulmasta?

Vastuunportaat-toimintamalli on kehitetty Opetushallituksen Terve itsetunto-projektissa. Mallissa on tarkoitus ohjata lasta ja nuorta ottamaan vastuu omasta teostaan. Näin vastuuntunto kasvaa ja todennäköisyys teon uusimiselle pienenee. Tässä yhteydessä mallia voidaan soveltaa moraalittomiin tai kiellettyihin tekoihin, kuten varastamiseen, väkivaltaiseen käyttäytymiseen, kiusaamiseen, ilkivaltaan tai muuta yhteistä sääntöä rikkovaan toimintaan.

- 1. Myöntäminen:** Tekijä tunnustaa tekonsa ja suostuu keskustelemaan asiasta.
- 2. Ymmärtäminen:** Tekijä ymmärtää tekonsa vaikutukset ja haitalliset seuraukset.
- 3. Anteeksipyyntö:** Tekijä osoittaa olevansa pahoillaan ja pyytää anteeksi tekemäänsä vääryyttä.
- 4. Sovittaminen:** Tekijä suostuu sovittamaan tekonsa, siis vastaa tekonsa seurauksista, joista sovitaan muiden asianosaisten kanssa.
- 5. Lupaaminen:** Tekijä lupaa olla tekemättä vastaavaa ja sopii jo etukäteen mahdollisista seurauksista lupauksen rikkoutuessa.
- 6. Vastuuntunto:** Tekijä osoittaa vastuuntuntoa osallistumalla jollain tavalla vääryyksien ehkäisemiseen.

4. Miten tietoon tullutta kiusaamistapausta voidaan lähteä selvittämään?

- **Millaisesta kiusaamisesta on kysymys,** milloin ja missä sitä on tapahtunut, ketkä ovat siihen osallistuneet ja keitä tilanteessa oli paikalla?
- **Jos kiusaamisesta on olemassa todisteita** kuten some-, teksti tai sähköpostiviestejä, pitää ne säilyttää.
- **Kiusattu oppilas tarvitsee varmuuden siitä,** että aikuiset puuttuvat tilanteeseen ja keskustelun tavoitteena onkin lisätä hänen turvallisuudentunnettaan.
- Joskus kiusaamistilannetta selvittävän aikuisen on paikallaan hankkia asiasta **taustatietoja** haastattelemalla paikalla olleita muita oppilaita tai koulun henkilöstöä.
- **Kiusaamiseen osallistuneen oppilaan kanssa on suositeltavaa käydä erillinen keskustelu.** Jos kiusaajia on useita, on hyväksi todettu käytäntö käydä keskustelut yksitellen ja tiiviissä aikataulussa, jotta ne tulisivat oppilaille yllätyksenä eikä osallisten kertomusten yhteensovittaminen olisi mahdollista.
- **Keskustelun tarkoituksena** on tehdä selväksi lapsille / nuorille, että kiusaaminen on aikuisten tiedossa, sitä ei hyväksytä ja että tilannetta seurataan jatkossa. Keskustelun tavoite on, että oppilas sitoutuu lopettamaan kiusaamisen välittömästi. Se mitä keskustelussa sovitaan, kannattaa kirjata.

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

- **Jos kiusaamisen osallistuneita on useita**, on tarkoituksenmukaista tavata heidät myös ryhmänä. Yhteisen keskustelun tarkoituksena on vahvistaa yhdessä sopimukset, jotka yksittäisten oppilaiden kanssa on jo tehty.
- **Toimiva yhteistyö huoltajien kanssa** voi olla suureksi avuksi myös kiusaamisen lopettamisessa. He voivat osaltaan vaikuttaa erityisesti nuorten lasten sosiaaliseen käyttäytymiseen.
- Sekä kiusatun että kiusaajan **huoltajille voi olla paikallaan tarjota mahdollisuus erilliseen keskusteluun**. Yhteisen keskustelun järjestäminen eri osapuolten huoltajille voi edellyttää sitä, että keskustelu on kaikkien osapuolten toive.
- Koska kiusaamiselle ilmiönä on ominaista toistuvuus, on **suunnitelmallinen seuranta** välttämätöntä sen lopettamisessa. Lasten / nuorten vuorovaikutukseen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota, jotta varmistuttaisiin siitä, että kiusaamista ei enää esiinny. Hyvä käytäntö on pyytää osapuolien huoltajia myös seuraamaan tilannetta ja lapsensa hyvinvointia tahoillaan. On tärkeää, että myös huoltajat ilmoittavat, jos kiusaaminen jatkuu.

1. Keskustele kiusatun kanssa.

- Selvitä tapahtumien kulku.
- Selitä, että kiusaamisen ilmitulo on oikein ja että hänen turvallisuudestaan pidetään huolta.
- Kerro miten asiassa nyt edetään, eli seuraavaksi on keskustelu kiusaajan kanssa, sitten yhteiskeskustelut ja tiukka seuranta.
- Kannusta kiusattua kertomaan uudelleen, jos kiusaaminen jatkuu.
- ÄLÄ SYYLLISTÄ KIUSATTUA SIITÄ, ETTEI HÄN OLE KERTONUT ASIASTA AIEMMIN.

2. Välittömästi tämän jälkeen keskustele kiusaajan/kiusaajien kanssa.

- Selvitä tapahtumien kulku, ei kuulustellen vaan keskustellen.
- Yritä saada tekijä itse ehdottamaan, mitä hän voisi tehdä kiusaamisen lopettamiseksi.
- Kerro miten asiassa nyt edetään, eli seuraavaksi yhteiskeskustelu kiusatun kanssa.
- Vaadi, että kiusaamisen on loputtava heti ja tee selväksi, että tilannetta seurataan tarkasti.

3. Yhteiskeskustelu. Kirjaa tapahtumien kulku lomakkeelle.

- Keskustelussa yhteen sovitaan eriosapuolten näkemykset, sovitaan kiusaamisen lopettamisesta, sovitaan mahdollisista korvauksista ja rangaistuksista, pyritään siihen, että pyydetään anteeksi.
- Sovitaan seurantatoimenpiteistä ja seuranta-aikataulusta, kuka seuraa tilannetta, koska tavataan uudelleen ja tarkistetaan tilanne.

4. Ole yhteydessä huoltajiin.

- Mitä on tapahtunut, miten asia on selvitetty ja mitä on osapuolten kanssa sovittu
Kiusaajan vanhemmille voi korostaa, että heidän lapsensa on myöntänyt rehellisesti kiusanneensa ja haluaa kantaa vastuunsa. Lievissä tapauksissa voi antaa oppilaiden kantaa vastuu itse ja antaa mahdollisuus korjata virheensä. Vakavissa tapauksissa tulee kuitenkin aina olla yhteydessä koteihin ja sopia yhteisselvittely.

5. Järjestä kiusaamistapauksen jatkoseurantakeskustelut.

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

5. Mallilomake kiusaamistapauksen kirjaamiseen

KIUSAAMISTAPAHTUMAN SELONTEKO

Päivämäärä:

Ohjaajan / ohjaajien nimet:

Ketkä olivat mukana tilanteessa:

Miten tilanne tuli tietoon:

Kuvaus tapahtuneesta:

Miten asia selvitettiin:

Mitä sovittu tilanteen ratkaisemiseksi:

Mitä sovittu tilanteen seurannasta:

Huoltajille ilmoitettu / kuka ilmoitti / ajankohta:

Onko oltu yhteydessä yhteistyötahoihin:

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**

6. Lisätietoa

Oph	https://www.oph.fi/fi/kiusaaminen-ja-vakivalta
Sovittelutoimisto	https://sovittelu.fi/kymisaimaa/
Ankkuritoiminta	https://ankkuritoiminta.fi/etusivu
Poliisi	https://poliisi.fi/koulukiusaaminen-voi-olla-rikos
Rikosuhripäivystys	https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/koulukiusaaminen/

Omaperhe / Leppävirta – yhteystietoja

<https://omaperhe.fi/lapsi/koulu-ja-oppiminen?mc=420>

<https://omaperhe.fi/lapsi/huolenaiheita/kiusaaminen?mc=420>

Suomen vanhempainliitto

https://vanhempainliitto.fi/vanhemmalle/tukea_kiusaamistilanteessa/

<https://vanhempainliitto.fi/vanhemmalle/vinkkeja-vanhemmalle-kiusaamistilanteissa/>

https://vanhempainliitto.fi/vanhemmalle/tukea_kiusaamistilanteessa/

Mannerheimin lastensuojeluliitto

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/vanhempainpuhelin/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kuka-kiusaa-keta-kiusataan/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kun-oma-lapsi-kiusaa/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kiusaaminen-mita-vanhemmat-voivat-tehda/>

<https://www.nuortennetti.fi/kiusaaminen/minua-kiusataan/>

Leppävirta

**YHDESSÄ
KIUSAAMISTA
VASTAAN**